

av termer (vedertagna eller stipulerade) än ersättningen av något, rivaliserande, oförenligt uttryck.” Här finns inte utrymme att utveckla och utvärdera det här spännande bidraget, utan istället begränsar jag mig till två kommenterar.

Hallett avser att skriva ”ett kort kompendium” (s. viii) och ”en arbetsbok” (s. ix) i fundamentalteologi eller teologisk metod. Det är en lovvärd ambition att skriva en lärobok, men det ställer stora krav på tillgänglig prosa och handfasta förslag. Dock är det här inte en lättläst bok. Prosan är inte alltid så klar som den skulle kunna vara och även om det är spännande att varje kapitel avslutas med en räckta text för ”fortsatt reflektion”, så är det nog få studenter och pastorer som med säkerhet kan göra tillämpningar och lära sig något av dem. De däremot som kommit lite längre i sina studier kan nog finna att lite väl många av exemplen tycks vara hämtade från författarens doktorandtid. Enklare prosa och en kombination med fler klassiker och nutida exempel skulle varit mer vinnande.

Halletts semantiska princip förtjänar övervägande. Det är emellertid beklagligt att han missförstår eller har en historiskt inadekvat förståelse av den långa traditionen av analogt språkbruk. Trots att det finns rigorösa redogörelsen för sådant språkbruk ända sedan (åtminstone) Aristoteles, så hänvisar Hallett till källor som inte är representativa och kritiserar sedan den stympade redogörelsen (t.ex. s. 66). Om han istället hade interagerat ingående med vederhäftiga källor, skulle han ha kunnat upptäcka likheter med hans egen princip om relativ likhet och läran om analog predikation. Ett flertal forskare har trots allt noterat kontinuiteten mellan Aristoteles ”*pros hen légomena*”, Aquinos ”*analogia*” och Wittgensteins ”*Familienähnlichkeit*”. En mer historiskt informere-

rad semantik kunde således ha berikat och befrämjat den här boken.

Sebastian Rehnman

A Reader in Contemporary Philosophical Theology

Oliver Crisp, red.

London: T&T Clark, 2009

Filosofisk teologi är en gren av teologi som använder analytisk filosofi för att fördjupa vår förståelse av lärosatser inom kristen teologi. Kristna analytiska filosofer ägnade stora delar av 1900-talet åt att försvara teism mot logisk positivism. När logisk positivism och relaterade filosofiska inriktningar inte längre är lika aktuella har kristna analytiska filosofer nu kunnat fokusera en del av sin energi på specifika kristna lärosatser och inte bara ett allmänt försvar av teism. Boken *A Reader in Contemporary Philosophical Theology* är en antologi som består av 18 tidigare publicerade artiklar ur akademiska tidskrifter, skrivna av några ledande religionsfilosofer, bl.a. Alvin Plantinga, Nicholas Wolterstorff, Robert och Marilyn McCord Adams och Richard Swinburne. Kapitlen är indelade under fem huvudrubriker – skrifterna, treenigheten, inkarnationen, synd och arvsynden och försoningen – med flera texter som belyser olika aspekter av varje tema.

Av utrymmesskäl ska jag inte gå genom varje kapitel. Jag fokuserar här på en representativ text ur varje del.

Stephen Davis undersöker i kapitlet ”The Bible is True” vad man menar med påståendet att Bibeln är sann. Bibelns befallningar, frågor, uppmaningar och lovsångsutrop saknar sanningsvärde. Även om man skulle medge att alla Bibelns

påståenden var sanna, är det ändå inte vad man menar med att hävda att Bibeln är sann. Telefonkatalogen består av sanna påståenden, men den är inte "sann" på samma sätt som Bibeln. Om man använder sann ekvivokalt i dessa två exempel skulle Bibeln bli en banal, religiöst meningslös text. Sanningsanspråken man tillskriver Bibeln måste innebära något slags religiös mening; man måste överlåta sig till och rätta sig efter de sanna påståendena.

Cornelius Plantinga Jr. argumenterar i kapitlet "Social Trinity and Tritheism" för en social tolkning av treenigheten där Gud består av tre personer som är förenade i en kärleksfull relation. Plantinga räknar upp tre kriterier som måste uppfyllas för en koherent teori: Fadern, Sonen och den Heliga Anden måste vara distinkta centra för kunskap, vilja, kärlek och handling; man måste kunna uttrycka gudomlig enkelhet på ett sätt som är konsekvent med idén att gudomen består av tre personer; och de tre gudomliga personerna måste stå tillräckligt nära varandra för att kunna räknas som en social enhet.

Apropå det tredje kriteriet, menar Plantinga att alla tre personer är förenade i sin gemensamma gudomlighet, frälsningsarbete och kunskap om och kärlek mot de andra och mot skapelsen. Det första kriteriet är nödvändigt som försvar mot modalism. Plantinga skriver angående det andra kriteriet att treenighetens distinkta personer inte leder till tritheism eftersom personlighet inte innebär en begränsning av de andra personerna. Han förkastar klassiska uppfattningar om gudomlig enkelhet eftersom det saknar bibliskt stöd och innebär onödiga komplikationer för läran om treenigheten.

I ett annat kapitel presenterar Thomas Flint några implikationer för inkarnationen om man förutsätter molinism. Jesus

Kristus som inkarnerad Gud var moraliskt felfri. Problemet är att Jesu oförmåga att synda verkar förringa det dygdiga i Jesu ställföreträdande död på korset. Hur kan Jesus vara oförmögen att begå synd samtidigt som han har friheten som förefaller en nödvändig förutsättning för hans frälsande mission? Flint svarar att Guds "middle knowledge" innebär att Gud kunde förverkliga en värld där Jesus var fri men där Jesus inte begick någon synd.

I ett kapitel om synd föreslår Keith Wyma en tolkning av arvsynden som rimmar med gudomlig rättvisa samtidigt som han värnar om moraliskt ansvar.

Ett möjligt svar är att människor inte kan kräva något av Gud. Eftersom Gud inte behöver ge människan någonting, har man ingen rätt att kritisera Gud eller ifrågasätta gåvan Gud ger. Detta svar är dock otillfredsställande eftersom det inte visar kopplingen mellan Adams synd och vår synd – en grundläggande idé med läran om arvsynden.

Ett annat svar (som Wyma föredrar) är att Guds "middle knowledge" om vad människor skulle göra ifall de befinner sig i vissa situationer innebär att Gud vet att varje människa som föds i världen skulle begå Adams synd ifall att de hade placerats i Adams situation. Eftersom Gud redan vet vad som skulle hända, hoppar Gud helt enkelt över "provet" och ger varje person "betyget" hen skulle ha fått.

Detta svar visar hur människor bär ett moraliskt ansvar trots att de inte rör för arvsynden. För Wyma betyder arvsynden dock inte arvsskulden, utan en orenhet inför Gud. Orenheten innebär att varje individ för eller senare begår någon synd som gör att hen är syndig inför Gud.

I bokens sista kapitel använder Richard Swinburne en liknelse om mänskliga oförrätter för att illustrera den bibliska principen med försoningen. När en per-

son syndar mot en annan, måste de försonas. Swinburne menar att försoning består av fyra delar: gottgörelse, ånger, att be om ursäkt och botgöring. En människas skuld avskrivs när hennes ånger, gottgörelse, ursäkt och botgöring leder till förlåtelse. Offret för synden bör dock inte förlåta för lätt – som när syndaren inte gör något för att sona eller kompensera för sin synd. Men det är offret som får bestämma hur mycket syndaren måste göra för att sona för sin synd.

När det gäller människans synd mot Gud, skulle Gud kunna förlåta synden utan någon soning, men det skulle omynsigförklara syndaren och trivialisera synden. Problemet är att människan saknar resurserna för att sona för sin synd. Hon kan ångra sig och be om ursäkt, men hon är oförmögen att gottgöra sin synd.

Människans relation med Gud innebär att hon har ett ansvar gentemot Gud som bryts när man syndar. För att försoning ska kunna äga rum krävs soning för synden. Man kan ångra sig och be om förlåtelse, men man saknar resurserna för att kompensera för det trofasta livet man bör leva i relation med Gud. Det är endast den inkarnerade Gudens syndfria liv som kan kompensera och sona för skadan som är skedd.

Crisp har lyckats samla många intressanta och givande texter från några ledande religionsfilosofer. Bokens styrka är kvalitén i de enskilda texterna. Det finns dock några svagheter.

För det första fanns en hel del redaktionella problem. Ibland hänvisar de enskilda författarna till avsnitt utanför den aktuella boken. I deras ursprungliga sammanhang var dessa referenser tydliga. Crisp har tyvärr inte gjort dessa hänvisningar mer koherenta. På sida 37 till exempel, skriver Stephen Davis: "As I have argued in Chapter 12 ...". Han syf-

tar här inte på kapitel 12 i Crisps antologi (en text av Robert Adams), utan till kapitel 12 i boken *Christian Philosophical Theology* där Davis text ursprungligen publicerades. Andra inkoherenta exempel finns på sidorna 38, 54 och 59. På sida 92 citerar Leftow en text av Cornelius Plantinga som faktiskt föregår Leftows text i Crisps antologi. Men sidhänvisningarna går till den ursprungliga källan, inte till den aktuella boken.

För det andra, inleds bara en del kapitel med abstrakt. Fem eller sex kapitel har abstrakt. I två kapitel står abstraktet i kursiverad text och bara ett kapitel är tydligt med att det är abstrakt med en lämplig rubrik. I ett kapitel är det oklart om den inledande text är ett abstrakt eller bara en inledning. Det hade naturligtvis varit mycket bättre om Crisp hade lagt ner lite mer tid på redaktionsarbetet för att ge boken en jämnare struktur. Då hade denna bra bok kunnat bli riktigt bra.

Ray Baker

Fri och bunden. En bok om teologisk antropologi

Johannes Hellberg, Rune Imberg & Torbjörn Johansson (red.)

Församlingsförlaget, Göteborg 2013

Vad är då en människa? Frågan äger ständig aktualitet. Den vid köksbord och i universitetens lärosalar, i Twitterflöden och gammelmmedia, på BB-avdelningar och vid dödsbäddar, i väntrummet på arbetsförmedlingen och i strömmen av ny populärmusik. När Församlingsfakulteten i Göteborg (FFG) under hösten 2013 genom en bokutgivning uppmärksammar att det gått tjugo år sedan man startade sin verksamhet har man valt att ställa samma